

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 7ης Ιανουαρίου 2004 *

Στην υπόθεση C-201/02,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) (Ηνωμένο Βασίλειο), προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

The Queen, κατόπιν αιτήσεως της **Delena Wells**,

και

Secretary of State for Transport, Local Government and the Regions,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40),

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann (εισηγητή), προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος,
D. A. O. Edward και A. La Pergola, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Léger
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η D. Wells, εκπροσωπούμενη από τους R. Gordon, QC, και J. Pereira, barrister, εντολοδόχους του R. Buxton, solicitor,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την P. Ormond, επικουρούμενη από τους D. Elvin, QC, και J. Maurici, barrister,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον X. Lewis, επικουρούμενο από τον N. Khan, barrister,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της D. Wells, εκπροσωπούμενης από τους R. Gordon και J. Pereira, εντολοδόχους της S. Ring, solicitor, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από την R. Caudwell, επικουρούμενη από τον D. Elvin, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον X. Lewis, επικουρούμενο από τον N. Khan, κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιουνίου 2003,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 12ης Φεβρουαρίου 2002, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 6 Μαΐου 2002, το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court), υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, πέντε προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκλυαν στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της D. Wells και του Secretary of State for Transport, Local Government and the Regions (Υπουργού Μεταφορών, Τοπικής Αυτοδιοικήσεως και Περιφερειών, στο εξής: Secretary of State), όσον αφορά τη χορήγηση νέας αδείας εκμεταλλεύσεως ορυχείου για το λατομείο Conygar Quarry, χωρίς να προηγηθεί αξιολόγηση των επιπτώσεων στον περιβάλλον.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

- 3 Η οδηγία 85/337 έχει ως σκοπό, σύμφωνα με την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της, να θεσπίσει γενικές αρχές για την αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, με σκοπό τη συμπλήρωση και τον συντονισμό των διαδικασιών με τις οποίες χορηγούνται άδειες για σχέδια δημοσίων και ιδιωτικών έργων που μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- 4 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας ορίζει την «άδεια» ως «απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο».
- 5 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους, μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια.

Αυτά τα σχέδια καθορίζονται στο άρθρο 4.»

- 6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 85/337 κατατάσσει τα σχέδια σε δύο μεγάλες κατηγορίες, αυτά που ως εκ της φύσεώς τους δύνανται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και αυτά που δεν θα έχουν οπωσδήποτε τέτοιες επιπτώσεις σε όλες τις περιπτώσεις. Έτσι, η παράγραφος 2 της διατάξεως αυτής προβλέπει τα εξής:

«Τα σχέδια τα οποία υπάγονται στις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα II υποβάλλονται σε εκτίμηση, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, όταν τα κράτη μέλη κρίνουν ότι το απαιτούν τα χαρακτηριστικά τους.

Προς τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη μπορούν ιδίως να συγκεκριμενοποιούν ορισμένους τύπους σχεδίων προς εκτίμηση ή να καθορίζουν τα κριτήρια ή/και τα κατώφλια που πρέπει να επιλεγούν προκειμένου να μπορεί να καθορισθεί ποια από τα σχέδια που υπάγονται στις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα II πρέπει να υποβληθούν σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.»

- 7 Το παράρτημα II, σημείο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 85/337 αναφέρεται στα σχέδια για την «εξόρυξη ορυκτών εκτός από τα μέταλλα και τις ορυκτές πηγές ενέργειας, όπως μαρμάρου, άμμου, χαλικιού, σχιστόλιθου, αλατιού, φωσφορικών αλάτων, ποτάσας.»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

- 8 Πριν από την έκδοση του Town and Country Planning Act 1947 (νόμου του 1947 περί πολεοδομίας και χωροταξίας του αγροτικού χώρου), η Town and Country Planning (General Interim Development) Order 1946 [υπουργική απόφαση του 1946 περί

πολεοδομικού σχεδιασμού και αγροτικού προγραμματισμού (γενική προσωρινή ανάπτυξη)] εξουσιοδοτούσε τις αρμόδιες αρχές να χορηγούν, μέσω των interim development orders (αποφάσεων προσωρινής χωροταξίας), άδειες για τις εργασίες εξορύξεως ορυκτών (old mining permissions), προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες για οικοδομικά υλικά οι οποίες ανέκυψαν κατά τον χρόνο αμέσως μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

- 9 Έκτοτε, ο Town and Country Planning Act, όπως ίσχυε το 1947 και όπως τροποποιήθηκε κατόπιν, αποτελεί το κύριο νομοθέτημα στον τομέα της χωροταξίας στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 10 Ο νόμος αυτός προβλέπει γενικούς κανόνες αφορώντες τόσο την έκδοση πολεοδομικών αδειών όσο και την τροποποίηση ή την ανάκληση των αδειών αυτών.
- 11 Έτσι, κατά τα άρθρα 97 και 100 του Town and Country Planning Act 1990, οι αρμόδιες αρχές έχουν εξουσία να ανακαλούν ή να τροποποιούν κάθε άδεια για λόγους σχεδιασμού. Η εξουσία ανακλήσεως μπορεί να ασκείται ανά πάσα στιγμή πριν από την πραγματοποίηση των εργασιών για τις οποίες χορηγήθηκε η άδεια.
- 12 Δυνάμει των άρθρων 1 και 11 του παραρτήματος 9 του Town and Country Planning Act 1990, οι αρμόδιες αρχές μπορούν να διατάσσουν την παύση της χρήσεως της γης για την εκμετάλλευση και την εξόρυξη ορυκτών ή να εξαρτούν τη συνέχιση της χρήσεως αυτής από ορισμένους όρους.
- 13 Ο Planning and Compensation Act 1991 (νόμος του 1991 περί χωροταξίας και αποζημιώσεως) προβλέπει στο άρθρο 22 ειδικό καθεστώς για τις old mining permissions.

- 14 Το άρθρο 22, παράγραφος 3, του Planning and Compensation Act 1991 ορίζει ότι, εφόσον δεν έχει πραγματοποιηθεί καμιά σημαντική εκμετάλλευση κατά τη διετία που έληξε την 1η Μαΐου 1991, δεν μπορεί να επαναρχίσει η εκμετάλλευση πριν καθοριστούν και καταχωρισθούν, κατά την παράγραφο 2 της διατάξεως αυτής, «οι όροι από τους οποίους εξαρτάται η χορήγηση άδειας εκμεταλλεύσεως (old mining permissions)». Αντιθέτως, αν δεν υποβληθεί αίτηση καταχωρίσεως πριν από τις 25 Μαρτίου 1992, η old mining permission παύει να ισχύει (άρθρο 22, παράγραφος 4, και παράρτημα 2, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του Planning and Compensation Act 1991).
- 15 Το παράρτημα 2 του Planning and Compensation Act 1991 περιγράφει λεπτομερώς τις διαδικασίες καθορισμού των προϋποθέσεων καταχωρίσεως.
- 16 Δυνάμει του παραρτήματος 2, άρθρα 1 και 2, του Planning and Compensation Act 1991, η αίτηση περί καταχωρίσεως και καθορισμού των όρων εκμεταλλεύσεως πρέπει να απευθύνεται στην αρμόδια Mineral Planning Authority (αρχή αρμόδια για τη χωροταξία όσον αφορά τα ορυχεία, στο εξής: MPA).
- 17 Αν οι όροι που καθορίζει η MPA διαφέρουν από τους προσδιοριζόμενους στην αίτηση, ο αιτών μπορεί να υποβάλει το ζήτημα στην κρίση του Secretary of State (παράρτημα 2, άρθρο 5, παράγραφος 2, του Planning and Compensation Act 1991).
- 18 Κατά το άρθρο 22, παράγραφος 7, του Planning and Compensation Act 1991, οι διατάξεις που αφορούν τις old mining permissions θεωρούνται ότι έχουν τα ίδια αποτελέσματα με αυτά που θα είχαν αν οι εν λόγω διατάξεις αποτελούσαν μέρος του Town and Country Planning Act 1990. Αυτό το πλάσμα δικαίου έχει ως συνέπεια ότι οι διατάξεις περί των εν λόγω αδειών ενσωματώνονται στο σύστημα γενικής χωροταξίας, εφόσον ο Planning and Compensation Act 1991 δεν προβλέπει ειδική διάταξη.

- 19 Η Town and Country Planning (Assessment of Environmental Effects) Regulations 1988 (κανονιστική απόφαση του 1988 περί πολεοδομίας και περί χωροταξίας του αγροτικού χώρου — αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον) εξαρτά τη χορήγηση των αδειών εκμεταλλεύσεως ορυχείου δυνάμει του Town and Country Planning Act 1990 από την αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον σύμφωνα με την οδηγία 85/337. Αντιθέτως, το σύστημα που προέβλεπε το άρθρο 22 του Planning and Compensation Act 1991 για τις old mining permissions δεν εθεωρείτο ότι υπέκειτο σ' αυτή τη διαδικασία αξιολογήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 20 Το 1947, χορηγήθηκε μια old mining permission για το λατομείο Conygar Quarry, με interim development order, δυνάμει της Town and Country Planning (General Interim Development) Order 1946.
- 21 Το λατομείο Conygar Quarry περιλαμβάνει δύο εργοτάξια, επιφανείας λίγο μεγαλύτερης από 7,5 εκτάρια έκαστο, τα οποία χωρίζονται από μία οδό, στο άκρο της οποίας βρίσκεται το σπίτι της D. Wells. Η D. Wells αγόρασε το σπίτι της το 1984, ήτοι 37 έτη μετά τη χορήγηση της εν λόγω αδείας εκμεταλλεύσεως, αλλά σε χρόνο κατά τον οποίο η εκμετάλλευση του λατομείου αυτού είχε παύσει προ πολλού. Πάντως, τον Ιούνιο του 1991, η εκμετάλλευση επανάρχισε για σύντομο διάστημα.
- 22 Γίνεται δεκτό ότι η περιοχή είναι εξαιρετικά ευαίσθητη από πλευράς περιβάλλοντος. Η ζώνη του λατομείου ή η παρακείμενη προς αυτό έχει χαρακτηριστεί σημαντική από πολλές απόψεις για την προστασία της φύσεως και του περιβάλλοντος.

- 23 Στις αρχές του 1991, οι κύριοι του λατομείου Conygar Quarry ζήτησαν από την αρμόδια ΜΡΑ την καταχώριση της old mining permission τους σύμφωνα με τον Planning and Compensation Act 1991.
- 24 Η καταχώριση αυτή επιτράπηκε με απόφαση της 24ης Αυγούστου 1992, με την ταυτόχρονη δήλωση ότι καμία εκμετάλλευση δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί νομίμως αν δεν υποβαλλόταν στην ΜΡΑ αίτηση καθορισμού νέων όρων και υπό την επιφύλαξη ότι η αίτηση αυτή θα γινόταν τελικώς δεκτή (στο εξής: απόφαση καταχώρισεως).
- 25 Κατά συνέπεια, οι εν λόγω κύριοι ζήτησαν από την αρμόδια ΜΡΑ τον καθορισμό νέων όρων εκμεταλλεύσεως.
- 26 Δεδομένου ότι η αρμόδια ΜΡΑ επέβαλε, με απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1994, αυστηρότερους όρους από τους προταθέντες εκ μέρους των κυρίων του λατομείου Conygar Quarry, αυτοί έκαναν χρήση του δικαιώματός τους να προσφύγουν ενώπιον του Secretary of State.
- 27 Με απόφαση της 25ης Ιουνίου 1997, ο Secretary of State επέβαλε 54 όρους εκμεταλλεύσεως, αφήνοντας συγχρόνως κάποια θέματα στην κρίση της αρμόδιας ΜΡΑ (στο εξής, από κοινού με την απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1994: απόφαση περί καθορισμού νέων όρων).
- 28 Η αρμόδια ΜΡΑ ενέκρινε τα θέματα αυτά, με απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999 (στο εξής: απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους).

- 29 Ούτε ο Secretary of State ούτε η αρμόδια MPA εξέτασαν το ζήτημα αν ήταν αναγκαίο να γίνει αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 85/337. Ουδέποτε ελήφθη υπόψη κάποια επίσημη έκθεση σχετική με το περιβάλλον.
- 30 Με έγγραφο της 10ης Ιουνίου 1999, η D. Wells ζήτησε από τον Secretary of State να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, δηλαδή να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει την άδεια εκμεταλλεύσεως, προκειμένου να θεραπευθεί η παράλειψη αξιολογήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά τη διαδικασία χορηγήσεως αδειάς. Δεδομένου ότι η αίτησή της παρέμεινε αναπάντητη, η D. Wells άσκησε τότε προσφυγή ενώπιον του High Court of Justice.
- 31 Σύμφωνα με τη δέσμευση που ανέλαβε ενώπιον του δικαστηρίου εκείνου κατά την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως, ο Secretary of State, με έγγραφο της 28ης Μαρτίου 2001, παρέσχε αιτιολογημένη απάντηση στο έγγραφο της D. Wells, με την οποία αρνήθηκε να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει την άδεια εκμεταλλεύσεως. Η αιτούσα τροποποίησε τότε το αρχικό της αίτημα προκειμένου να προσβάλει και την απόφαση που περιεχόταν στο έγγραφο αυτό της 28ης Μαρτίου 2001.
- 32 Το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court), κρίνοντας ότι η υποβληθείσα στην κρίση του ένδικη διαφορά απαιτεί την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Αποτελεί η έγκριση νέου συστήματος όρων που ισχύουν για υφιστάμενη άδεια χορηγηθείσα βάσει αποφάσεως interim development order (old mining permission), σύμφωνα με το άρθρο 22 και με το παράρτημα 2 του νόμου Planning and Compensation Act 1991, “άδεια” υπό την έννοια της οδηγίας [85/337];

- 2) Κατόπιν της εγκρίσεως του νέου συστήματος όρων που ισχύουν για μια old mining permission χορηγηθείσα βάσει αποφάσεως interim development order, κατ' εφαρμογήν του νόμου Planning and Compensation Act 1991, μπορεί να θεωρηθεί ότι η έγκριση περαιτέρω στοιχείων που απαιτεί το νέου σύστημα όρων αποτελεί και αυτή “άδεια” υπό την έννοια της οδηγίας [85/337];
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο [πρώτο ερώτημα] αλλά αρνητικής στο [δεύτερο ερώτημα], εξακολουθεί το κράτος μέλος να υποχρεούται να θεραπεύσει την παράλειψή του να απαιτήσει την αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον και, αν ναι, κατά ποιο τρόπο;
- 4) (i) Μπορούν οι ιδιώτες να προσβάλουν την παράλειψη του κράτους να απαιτήσει αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον ή (ii) μπορεί τούτο να απαγορεύεται λόγω των ορίων που έχει θέσει το Δικαστήριο στην εφαρμογή της θεωρίας του αμέσου αποτελέσματος, π.χ. όσον αφορά το “οριζόντιο άμεσο αποτέλεσμα” ή την επιβολή βαρών ή υποχρεώσεων σε ιδιώτες από κρατικές αρχές;
- 5) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο [τέταρτο ερώτημα], στοιχείο ii), ποια είναι τα όρια των απαγορεύσεων αυτών επί του αμέσου αποτελέσματος υπό τις παρούσες περιστάσεις και ποια μέτρα μπορεί να λάβει νομίμως το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας σύμφωνα με την οδηγία [85/337];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δευτέρου ερωτήματος: η υποχρέωση αξιολογήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον

- 33 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας

85/337, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής διατάξεων όπως το άρθρο 22 του Planning and Compensation Act 1991 και του παραρτήματος 2 του ίδιου αυτού νόμου, οι αποφάσεις που λαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να επιτρέπουν την εκ νέου έναρξη της εκμεταλλεύσεως ορυχείου, περιέχουν «άδεια», υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, και επομένως οι αρμόδιες αρχές έχουν, αναλόγως της περιπτώσεως, την υποχρέωση να προβούν σε αξιολόγηση των επιπτώσεων μιας τέτοιας εκμεταλλεύσεως στο περιβάλλον.

Επί του χαρακτηρισμού ως «αδείας»

— Επί του παραδεκτού

- ³⁴ Η Επιτροπή, μολοντί δέχεται ότι το κοινοτικό δίκαιο προβλέπει την αυτοτελή ερμηνεία των εννοιών που χρησιμοποιούνται στις κοινοτικές πράξεις, ισχυρίζεται ότι, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 18ης Ιουνίου 1998, C-81/96, *Gedepudeerde Staten van Noord-Holland* (Συλλογή 1998, σ. I-3923), το Δικαστήριο έκρινε ότι το ζήτημα σε ποιο χρονικό σημείο χορηγήθηκε η άδεια εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο. Κατά την Επιτροπή, το Δικαστήριο δεν μετέβαλε τη θέση του στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-435/97, *WWF* κ.λπ. (Συλλογή 1999, σ. I-5613), και της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-287/98, *Linster* (Συλλογή 2000, σ. I-6917). Επομένως, το ερώτημα αν ορισμένα διαδικαστικά μέτρα εθνικού δικαίου αποτελούν άδειες υπό την έννοια της οδηγίας 85/337 είναι απαράδεκτο.

- ³⁵ Πρέπει να διαπιστωθεί ότι ένα προδικαστικό ερώτημα το οποίο υποβάλλει ένα δικαστήριο είναι απαράδεκτο μόνον οσάκις προκύπτει προδήλως ότι δεν αφορά την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ή ότι είναι υποθετικό (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, *Meilicke*, Συλλογή 1992, σ. I-4871, σκέψεις 25 και 32· της 6ης Ιουλίου 1995, C-62/93, *BP Supergaz*, Συλλογή 1995, σ. I-1883, σκέψη 10, και της 26ης Οκτωβρίου 1995, C-143/94, *Furlanis*, Συλλογή 1995, σ. I-3633, σκέψη 12).

36 Τούτο δεν συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

37 Το ερώτημα αν η απόφαση περί καθορισμού νέων όρων και η απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους αποτελούν άδεια υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 αποτελεί ζήτημα σχετικό με την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Πράγματι, κατά παγία νομολογία του Δικαστηρίου, υπό το πρίσμα τόσο της αρχής της ενιαίας εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου όσο και της αρχής της ισότητας προκύπτει ότι στο γράμμα μιας διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, η οποία δεν παραπέμπει ρητώς στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της εννοίας και του περιεχομένου της, πρέπει κανονικά να δίδεται, σε όλη την Κοινότητα, αυτοτελής και ενιαία ερμηνεία, η οποία πρέπει να ανευρίσκεται με βάση το νοηματικό πλαίσιο της διατάξεως και τον σκοπό που επιδιώκει η σχετική κανονιστική ρύθμιση (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 1984, 327/82, *Ekro*, Συλλογή 1984, σ. 107, σκέψη 11, και *Linster*, προπαρατεθείσα, σκέψη 43).

38 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το ερώτημα αν η απόφαση περί καθορισμού νέων όρων και η απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους αποτελούν άδεια υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 είναι παραδεκτό.

— Επί της ουσίας

39 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζεται ότι ούτε η απόφαση περί καθορισμού νέων όρων ούτε η απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους αποτελούν άδεια υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337.

- 40 Συγκεκριμένα, όσον αφορά την απόφαση περί καθορισμού νέων όρων, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου φρονεί ότι πρόκειται περί αδείας που υφίστατο ήδη επί πολλά έτη πριν η οδηγία 85/337 επιβάλει υποχρεώσεις στα κράτη μέλη. Ο καθορισμός όρων δυνάμει του Planning and Compensation Act 1991 συνεπάγεται μόνον τη λεπτομερή ρύθμιση δραστηριοτήτων για τις οποίες έχει ήδη χορηγηθεί η κυρίως άδεια. Η συλλογιστική όσον αφορά την απόφαση περί καθορισμού νέων όρων και την απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους είναι λοιπόν η ίδια με τις περιπτώσεις που αποκαλούνται *pipe-line* (βλ. σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως). Για λόγους ασφαλείας δικαίου, η εν λόγω οδηγία δεν έχει εφαρμογή στα σχέδια αυτά.
- 41 Όσον αφορά την απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου παρατηρεί ότι η απόφαση που μπορεί να έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον έχει ήδη ληφθεί προηγουμένως και ότι η έγκριση των λεπτομερειών δεν μπορεί να βαίνει πέραν των παραμέτρων που καθορίστηκαν κατά τον αρχικό καθορισμό των όρων εκμεταλλεύσεως.
- 42 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι, δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, τα σχέδια που μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, υπό την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας αυτής, σε συνδυασμό με το παράρτημα Ι ή με το παράρτημα ΙΙ της ίδιας αυτής οδηγίας, πρέπει, πριν χορηγηθεί η άδεια, να υποβάλλονται σε αξιολόγηση όσον αφορά τις επιπτώσεις αυτές.
- 43 Η κατάσταση διαφέρει μόνο στις περιπτώσεις που η άδεια χορηγήθηκε πριν από τις 3 Ιουλίου 1988 (παλιά άδεια), δηλαδή πριν από την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας για τη μεταφορά της οδηγίας 85/337 στο εθνικό δίκαιο, και στις περιπτώσεις που η άδεια χορηγήθηκε μετά τις 3 Ιουλίου 1988, αλλά στις οποίες η διαδικασία χορηγήσεως αδείας κινήθηκε πριν από την ημερομηνία αυτή (σχέδια έργων αποκαλούμενα *pipe-line*) (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 11ης Αυγούστου 1995, C-431/92, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1995, σ. I-2189, σκέψη 32, και

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, προπαρατεθείσα, σκέψη 23). Συνεπώς, η εν λόγω οδηγία απαιτεί όπως οι νέες άδειες υποβάλλονται σε αξιολόγηση όσον αφορά τις επιπτώσεις των οικείων σχεδίων στο περιβάλλον.

- 44 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι κύριοι του λατομείου Conygar Quarry υποχρεούνταν, δυνάμει του Planning and Compensation Act 1991, εάν ήθελαν να επαναρχίσουν την εκμετάλλευση του λατομείου, να προβούν στην καταχώριση της old mining permission τους και να ζητήσουν την έκδοση αποφάσεως περί καθορισμού νέων όρων εκμεταλλεύσεως καθώς και αποφάσεως περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους. Αν δεν προέβαιναν στην ενέργεια αυτή, η εν λόγω άδεια θα έπαυε να ισχύει.
- 45 Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι, ελλείπει νέων αποφάσεων όπως αυτές τις οποίες αναφέρει η προηγούμενη σκέψη, δεν θα υπήρχε «άδεια» για την εκμετάλλευση του εν λόγω λατομείου, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337.
- 46 Θα αντέβαινε στην πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας αυτής το να θεωρείται ως απλή τροποποίηση υφιστάμενης «αδείας» η έκδοση αποφάσεων οι οποίες, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, αντικαθιστούν όχι μόνον το γράμμα, αλλά την ίδια την ουσία προγενέστερης αδείας, όπως η old mining permission.
- 47 Υπό τις συνθήκες αυτές, αποφάσεις όπως η απόφαση περί καθορισμού νέων όρων και η απόφαση περί εγκρίσεως των θεμάτων που προβλέπονται στους νέους όρους για την εκμετάλλευση του λατομείου Conygar Quarry πρέπει να θεωρούνται ότι αποτελούν στο σύνολό τους νέα «άδεια», υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

- 48 Προστίθεται ότι, δεδομένου ότι οι εν λόγω αποφάσεις εκδόθηκαν στις 25 Ιουνίου 1997 και στις 8 Ιουλίου 1999, δεν πρόκειται επομένως περί παλιάς αδείας χορηγηθείσας πριν από τις 3 Ιουλίου 1988. Ομοίως, δεδομένου ότι οι αιτήσεις για την έκδοση αποφάσεως υποβλήθηκαν το 1993 ή το 1994 και το 1997 ή το 1998 αντιστοίχως, δεν πρόκειται περί καταστάσεως αποκαλούμενης *pipe-line*.

Επί του χρονικού σημείου κατά το οποίο πρέπει να γίνει αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον

- 49 Δεδομένου ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας χορηγήσεως αδείας περιλαμβάνουσας πλείονα στάδια, η απλή διαπίστωση ότι πρόκειται περί «αδείας», υπό την έννοια της οδηγίας 85/337, δεν μπορεί να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο πλήρη απάντηση όσον αφορά την υποχρέωση των κρατών μελών να προβούν σε αξιολόγηση των επιπτώσεων του επιμάχου σχεδίου στο περιβάλλον, είναι αναγκαίο να εξετασθεί το ζήτημα του χρονικού σημείου κατά το οποίο πρέπει να γίνει η αξιολόγηση αυτή.

- 50 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, η αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον πρέπει να πραγματοποιηθεί «πριν δοθεί η άδεια».

- 51 Κατά την πρώτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας, προβλέπεται ότι, στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων, η αρμόδια αρχή λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις του εν λόγω σχεδίου στο περιβάλλον «όσο το δυνατόν πιο έγκαιρα».

- 52 Επομένως, οσάκις το εθνικό δίκαιο προβλέπει ότι η διαδικασία χορηγήσεως αδείας περιλαμβάνει πλείονα στάδια, το ένα εκ των οποίων αποτελεί την κύρια απόφαση και το έτερο την εκτελεστική απόφαση, η οποία δεν μπορεί να βαίνει πέραν των

παραμέτρων που καθορίστηκαν με την κύρια απόφαση, τα αποτελέσματα τα οποία το σχέδιο μπορεί να έχει στο περιβάλλον πρέπει να επισημανθούν και να αξιολογηθούν κατά τη διαδικασία που αφορά την κύρια απόφαση. Μόνον εφόσον τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να επισημανθούν μόνον κατά τη διαδικασία που αφορά την εκτελεστική απόφαση, τότε η αξιολόγηση πρέπει να πραγματοποιείται κατά τη διαδικασία αυτή.

- 53 Κατά συνέπεια, στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής διατάξεων όπως το άρθρο 22 του Planning and Compensation Act 1991 και του παραρτήματος 2 του ίδιου αυτού νόμου, οι αποφάσεις που λαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να επιτρέπουν την εκ νέου έναρξη της εκμεταλλεύσεως ορυχείου, περιέχουν στο σύνολό τους «άδεια», υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, και επομένως οι αρμόδιες αρχές έχουν, αναλόγως της περιπτώσεως, την υποχρέωση να προβούν σε αξιολόγηση των επιπτώσεων μιας τέτοιας εκμεταλλεύσεως στο περιβάλλον.

Στο πλαίσιο διαδικασίας χορηγήσεως αδείας η οποία περιλαμβάνει πλείονα στάδια, η αξιολόγηση αυτή πρέπει, κατ' αρχήν, να πραγματοποιείται αμέσως μόλις είναι δυνατόν να επισημανθούν και να αξιολογηθούν όλα τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον.

Επί του τετάρτου και του πέμπτου ερωτήματος: η δυνατότητα ενός ιδιώτη να επικαλεσθεί την οδηγία 85/337

- 54 Με το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, ένας ιδιώτης μπορεί, αναλόγως της περιπτώσεως, να επικαλεσθεί το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με τα άρθρα 1, παράγραφος 2, και 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, ή αν η αρχή της ασφαλείας δικαίου δεν επιτρέπει μια τέτοια ερμηνεία.

Επί του «αμέσου αποτελέσματος» του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με τα άρθρα 1, παράγραφος 2, και 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής

- 55 Κατά την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η αναγνώριση σε έναν ιδιώτη του δικαιώματος να επικαλεσθεί το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με τα άρθρα 1, παράγραφος 2, και 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, αποτελεί κατάσταση «αντιστρόφου αμέσου αποτελέσματος», στο πλαίσιο της οποίας το οικείο κράτος μέλος έχει άμεση υποχρέωση, κατόπιν αιτήσεως ιδιώτη, όπως η D. Wells, να στερήσει έναν άλλο ιδιώτη, όπως οι κύριοι του λατομείου Conygar Quarry, από τα δικαιώματά του.
- 56 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι η αρχή της ασφαλείας δικαίου δεν επιτρέπει να δημιουργούνται υποχρεώσεις για τους ιδιώτες με τις οδηγίες. Όσον αφορά τους ιδιώτες, οι διατάξεις μιας οδηγίας μπορούν να δημιουργούν μόνο δικαιώματα (βλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1986, 152/84, Marshall, Συλλογή 1986, σ. 723, σκέψη 48). Κατά συνέπεια, ένας ιδιώτης δεν μπορεί να επικαλεσθεί μια οδηγία κατά κράτους μέλους, εφόσον πρόκειται περί κρατικής υποχρέωσης άμεσα συνδεομένης προς την εκπλήρωση άλλης υποχρέωσης την οποία υπέχει τρίτος δυνάμει της οδηγίας αυτής (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 22ας Φεβρουαρίου 1990, C-221/88, Busseni, Συλλογή 1990, σ. I-495, σκέψεις 23 έως 26, και της 4ης Δεκεμβρίου 1997, C-97/96, Daihatsu Deutschland, Συλλογή 1997, σ. I-6843, σκέψεις 24 και 26).
- 57 Αντιθέτως, απλές αρνητικές συνέπειες επί των δικαιωμάτων τρίτων, ακόμη και αν είναι βέβαιες, δεν δικαιολογούν το να μην επιτρέπεται σε έναν ιδιώτη να επικαλεσθεί την οδηγία κατά του οικείου κράτους μέλους (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 22ας Ιουνίου 1989, 103/88, Fratelli Costanzo, Συλλογή 1989, σ. 1839, σκέψεις 28 έως 33· WWF κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψεις 69 και 71· της 30ής Απριλίου 1996, C-194/94, CIA Security International, Συλλογή 1996, σ. I-2201, σκέψεις 40 έως 55· της 12ης Νοεμβρίου 1996, C-201/94, Smith & Nephew και Primecrown, Συλλογή 1996, σ. I-5819, σκέψεις 33 έως 39, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, C-443/98, Unilever, Συλλογή 2000, σ. I-7535, σκέψεις 45 έως 52).

- 58 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η υποχρέωση του οικείου κράτους μέλους να διασφαλίσει την εκ μέρους των αρμοδίων αρχών αξιολόγηση των επιπτώσεων της εκμεταλλεύσεως του λατομείου Conygar Quarry στο περιβάλλον δεν συνδέεται άμεσα προς την εκπλήρωση κάποιας υποχρεώσεως την οποία υπέχουν, δυνάμει της οδηγίας 85/337, οι κύριοι του λατομείου αυτού. Το γεγονός ότι οι εργασίες εκμεταλλεύσεως του λατομείου πρέπει να παύσουν εν αναμονή των αποτελεσμάτων της αξιολογήσεως αποτελεί, βεβαίως, τη συνέπεια της καθυστερημένης εκπληρώσεως των υποχρεώσεων του εν λόγω κράτους. Πάντως, η συνέπεια αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, όπως ισχυρίζεται το Ηνωμένο Βασίλειο, ως «αντίστροφο άμεσο αποτέλεσμα» των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας έναντι των εν λόγω κυρίων.

Επί του διαστήματος που παρήλθε μεταξύ της αποφάσεως περί καθορισμού νέων όρων και της αιτήσεως της D. Wells περί θεραπείας της καταστάσεως

- 59 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει, εξάλλου, ότι το σημαντικό διάστημα που παρήλθε από την έκδοση της αποφάσεως περί καθορισμού νέων όρων το 1997 καθιστά την ανάκλησή της αντίθετη προς την αρχή της ασφαλείας δικαίου. Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης όφειλε να προσβάλει εγκαίρως την απόφαση αυτή ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων.
- 60 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι η τελευταία φάση της διαδικασίας χορηγήσεως αδείας εκμεταλλεύσεως δεν είχε περατωθεί κατά τον χρόνο που η προσφεύγουσα της κύριας δίκης υπέβαλε την αίτησή της ενώπιον του Secretary of State. Επομένως, δεν μπορεί να προβληθεί ο ισχυρισμός ότι η ανάκληση της αδείας αυτής θα αντέβαινε στην αρχή της ασφαλείας δικαίου.
- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο τέταρτο και στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, ένας ιδιώτης μπορεί, αναλόγως της περιπτώσεως, να επικαλεσθεί το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με τα άρθρα 1, παράγραφος 2, και 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

Επί του τρίτου ερωτήματος: η υποχρέωση θεραπείας της παραλείψεως αξιολογήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον

- 62 Με το τρίτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν ποιο είναι το περιεχόμενο της υποχρεώσεως θεραπείας της παραλείψεως αξιολογήσεως των επιπτώσεων του εν λόγω σχεδίου στο περιβάλλον.
- 63 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι, υπό τις συνθήκες της υποθέσεως της κύριας δίκης, η αρμόδια αρχή δεν έχει υποχρέωση να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει την άδεια που χορηγήθηκε για την εκμετάλλευση του λατομείου Conygar Quarry ή να διατάξει την παύση της εκμεταλλεύσεως.
- 64 Συναφώς, πρέπει να διαπιστωθεί ότι, κατά παγία νομολογία, δύναμι της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας την οποία προβλέπει το άρθρο 10 ΕΚ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εξαλείφουν τις παράνομες συνέπειες της παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1960, 6/60, Humblet, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 543, και της 19ης Νοεμβρίου 1991, C-6/90 και C-9/90, Francovich κ.λπ., Συλλογή 1991, σ. I-5357, σκέψη 36). Την υποχρέωση αυτή υπέχει, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, κάθε όργανο του οικείου κράτους μέλους (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 12ης Ιουνίου 1990, C-8/88, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-2321, σκέψη 13).
- 65 Έτσι, στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους εναπόκειται να λάβουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, κάθε αναγκαίο γενικό ή ειδικό μέτρο ώστε τα σχέδια να υποβληθούν σε εξέταση προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον είναι δυνατόν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και, αν όντως συντρέχει τέτοια περίπτωση, να πραγματοποιηθεί μελέτη ως προς τις επιπτώσεις αυτές (βλ. υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-72/95, Kraaijeveld κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-5403, σκέψη 61, και WWF κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 70). Αποτελούν

ιδίως τέτοια ειδικά μέτρα, εντός των ορίων της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών, η ανάκληση ή η αναστολή ήδη χορηγηθείσας αδείας προκειμένου να πραγματοποιηθεί αξιολόγηση των επιπτώσεων του οικείου σχεδίου στο περιβάλλον όπως προβλέπεται από την οδηγία 85/337.

66 Ομοίως, το κράτος μέλος υποχρεούται να αποκαταστήσει κάθε ζημία προκληθείσα από την παράλειψη αξιολόγησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

67 Οι εφαρμοστέες διαδικαστικές λεπτομέρειες εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη εκάστου κράτους μέλους δυνάμει της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι οι λεπτομέρειες αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck, Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψη 12, και της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, Preston κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-3201, σκέψη 31).

68 Όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης, εφόσον η εκμετάλλευση του λατομείου Conygar Quarry έπρεπε να έχει υποβληθεί σε αξιολόγηση των επιπτώσεών της στο περιβάλλον, σύμφωνα με τις επιταγές της οδηγίας 85/33, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να λάβουν όλα τα γενικά και ειδικά μέτρα προκειμένου να θεραπεύσουν την παράλειψη της αξιολόγησης αυτής.

69 Συναφώς, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει αν στο εσωτερικό δίκαιο υφίσταται δυνατότητα ανακλήσεως ή αναστολής μιας ήδη χορηγηθείσας αδείας, προκειμένου να υποβληθεί το σχέδιο αυτό σε αξιολόγηση των επιπτώσεών του στο περιβάλλον, σύμφωνα με τις επιταγές της οδηγίας 85/337, ή εναλλακτικώς, εφόσον ο ιδιώτης συναινεί, αν έχει αυτός δυνατότητα να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη.

- 70 Συνεπώς, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, δυνάμει του άρθρου 10 ΕΚ, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να λάβουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, όλα τα γενικά και ειδικά μέτρα προκειμένου να θεραπεύσουν την παράλειψη της αξιολογήσεως των επιπτώσεων ενός σχεδίου στο περιβάλλον, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337.

Οι εφαρμοστέες στο πλαίσιο αυτό διαδικαστικές λεπτομέρειες εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη εκάστου κράτους μέλους δυνάμει της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι οι λεπτομέρειες αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας).

Συναφώς, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει αν στο εσωτερικό δίκαιο υφίσταται δυνατότητα ανακλήσεως ή αναστολής μιας ήδη χορηγηθείσας αδείας, προκειμένου να υποβληθεί το σχέδιο αυτό σε αξιολόγηση των επιπτώσεών του στο περιβάλλον, σύμφωνα με τις επιταγές της οδηγίας 85/337, ή εναλλακτικώς, εφόσον ο ιδιώτης συναινεί, αν έχει αυτός δυνατότητα να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 71 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 12ης Φεβρουαρίου 2002 το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court), αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής διατάξεων όπως το άρθρο 22 του Planning and Compensation Act 1991 (νόμου του 1991 περί χωροταξίας και αποζημιώσεως) και του παραρτήματος 2 του ίδιου αυτού νόμου, οι αποφάσεις που λαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να επιτρέπουν την εκ νέου έναρξη της εκμεταλλεύσεως ορυχείου, περιέχουν στο σύνολό τους «άδεια», υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, και επομένως οι αρμόδιες αρχές έχουν, αναλόγως της περιπτώσεως, την υποχρέωση να προβούν σε αξιολόγηση των επιπτώσεων μιας τέτοιας εκμεταλλεύσεως στο περιβάλλον.

Στο πλαίσιο διαδικασίας χορηγήσεως αδειάς η οποία περιλαμβάνει πλείονα στάδια, η αξιολόγηση αυτή πρέπει, κατ' αρχήν, να πραγματοποιείται αμέσως μόλις είναι δυνατόν να επισημανθούν και να αξιολογηθούν όλα τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον.

- 2) Υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, ένας ιδιώτης μπορεί, αναλόγως της περιπτώσεως, να επικαλεσθεί το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με τα άρθρα 1, παράγραφος 2, και 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.
- 3) Συνεπώς, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, δυνάμει του άρθρου 10 ΕΚ, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να λάβουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, όλα τα γενικά και ειδικά μέτρα προκειμένου να θεραπεύσουν την παράλειψη της αξιολογήσεως των επιπτώσεων ενός σχεδίου στο περιβάλλον, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337.

Οι εφαρμοστέες στο πλαίσιο αυτό διαδικαστικές λεπτομέρειες εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη εκάστου κράτους μέλους δυνάμει της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι οι λεπτομέρειες αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας).

Συναφώς, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει αν στο εσωτερικό δίκαιο υφίσταται δυνατότητα ανακλήσεως ή αναστολής μιας ήδη χορηγηθείσας αδείας, προκειμένου να υποβληθεί το σχέδιο αυτό σε αξιολόγηση των επιπτώσεών του στο περιβάλλον, σύμφωνα με τις επιταγές της οδηγίας 85/337, ή εναλλακτικώς, εφόσον ο ιδιώτης συναινεί, αν έχει αυτός δυνατότητα να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη.

Jann

Edward

La Pergola

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 7 Ιανουαρίου 2004.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

B. Σκουρής